

Мр МАРИЈАНА МАТОВИЋ, (1965-
Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис“, Чачак

УДК: 821.163.41-1:7.079(497.11)
“1964/2013“
ID: 201600012

ПЕДЕСЕТ „ДИСОВИХ ПРОЛЕЋА“ (1964–2013)

Сажетак: Већ пола столећа Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ у Чачку традиционално организује „Дисово пролеће“, једну од најдугевиких и најпрестижнијих поетских манифестација у Србији. Богатим програмом који траје од 10. марта, дана Дисовог рођења и Дана Библиотеке која од 1998. године носи песничко име, до последњих дана маја град Чачак и Градска библиотека низом књижевних приредби достојно се одужују великом завичајном песнику, послушјући савремену поетску реч и окупљајући њене поборнике и поштоваоце. Прво званично „Дисово пролеће“, у организацији Градске библиотеке и Радничког универзитета у Чачку, одржано је 13. априла 1964. године. Од Другог „Дисовог пролећа“ (19. април 1965) најбољи југословенски, а од 1988. само српски песници у својству лауреата ове јединствене манифестације походе Дисов завичај (1965-1998. као главни гости „Дисовог пролећа“, а од 1999. као добитници „Дисове награде“). Међутим, сама идеја први пут је заживела годину дана раније, 17. маја 1963, када је у сали Скупштине општине Чачак уприличено књижевно вече под истим називом. Од тада до данас, описавши непрекидан педесетогодишњи развојни лук, књижевни ентузијастички и поштоваоци Дисове уметничке фигуре учинили су „Дисово пролеће“ оптималном афирмацијом врхунског тренутка српске песничке традиције.

Кључне речи: Владислав Петковић Дис, „Дисово пролеће“, педесетогодишњица „Дисовог пролећа“, Градска библиотека, Чачак, српска поезија.

Култура сећања

У Чачку, граду са богатим књижевним наслеђем, у коме се упорно и гласно изговара и негује поетска реч, у првим поратним годинама као да се заборавило на великог суграђанина и песника Владислава Петковића Диса (Заблаће код Чачка, 1880 – Јонско море, 1917).

Ентузијастички и поштоваоци Дисове уметничке фигуре дуго су се залагали за оживљавање сећања на овог „књижевног изгнаника“ и његов коначни повратак *међу своје*, далековидо сагледавајући величину и значај једног од највећих и најтрагичнијих имена српске поезије. Ипак, био је то само наставак идеје коју је још 7. маја 1933. спровело Друштво за унапређење Чачка и околине организовањем концерта у сали хотела „Крен“ и пригодним предавањем уваженог гимназијског професора Саве Ристановића „у спомен поч. Владислава Петковића – Диса, песника – Чачанина“, објављеног у недељном броју *Чачанског гласника* 28. маја 1933. *Чачански њокрећ* је 14. маја 1933. објавио дужи текст Синише Кордића „О поезији Владислава Петковића Диса“. Међутим, после ових откривалачких написа, требало је да прође недопустиво дуго време, па да упорни убеде обазриве да Дисово име незаслужено чами у присенку завичајног нехата и да га треба што пре духовно скућити у јавном сећању.

Прва послератна свечаност Дису у спомен приређена је 14. децембра 1958. године у дворишту Народног музеја у Чачку, када је свечано откривена песничка спомен-биста (рад академског вајара Сретена Стојановића из Београда), а песник *ујојљених душа* први пут постхумно обрео у свом завичају. Испред споменика, о Дисовој личности и његовом песништву беседио је критичар Милан Богдановић, док је драмски уметник Драган Оцокољић том приликом прочитао две Дисове песме. Био је то наговештај дуговеке песничке манифестације, назване по трагичном песнику и најлепшем годишњем добу, која ће и званично заживети шест година касније.

Заправо, идеја о „Дисовом пролећу“ први пут је реализована 1963. године, када је у скупштинској сали у Чачку одржано књижевно вече посвећено Дису. Иницијатор вечери био је Милисав Урошевић, учитељ, васпитач у Дому ученика, председник Управног одбора Центра за културу Радничког универзитета и велики љубитељ поезије. Његову идеју прихватају Александар Икодиновић, професор географије, тада директор Центра за културу Радничког универзитета и Славо Зарић, директор Радничког универзитета, те одлучују да за беседу о Дису ангажују Бранка В. Радичевића, већ признатог песника, тада уредника „Борбине“ едиције „Жар птица“. Бранко В. Радичевић се здружено одазива и 17. маја 1963, на дан Дисове смрти, у скупштинској сали у Чачку пред малобројном публиком чита свој есеј о Дису. Том приликом поезија није читана, а на крају вечери Бранко В. Радичевић дао је есеј свом пријатељу Милану Ђоковићу, новинару *Чачанског гласника*. Организатори ове скромне књижевне вечери која је накнадно изазвала велико интересовање, нису ни слутили да ће симболична приредба Дису у част током година које су уследиле прерасти у манифестацију од прворазредног националног значаја.

Наредне, 1964. године, Раднички универзитет позива Градску библиотеку да се укључи у организацију ове песничке манифестације и Надежда Наца Вилимановић (1912-1998), тадашњи директор Библиотеке, врло радо прихвата иницијативу, те организацију поверава Љубици Буби Миленковић, првом

високошколски образованом библиотекару: [...] У сарадњи са Радничким универзитетом Библиотека се прихватила организовања нове културне манифестације посвећене нашем познатом песнику Владиславу Петковићу Дису, под називом „Дисово пролеће“. За извођење програма, који ће се одржати средином априла, биће ангажовани истакнути уметници пореклом Чачани. О Дисовом животу и стваралаштву говориће један познати критичар, а одломке из његовој песничкој дела рецитоваће еминентни позоришни уметници.¹

Током наредних деценија, песничка плејада, стасала на заоставштини песника *нирване* и *ушойљених душа* који је поезијом и животом сведочио о својим, а наговестио и *наше дане*, учиниће Чачак и Дисово родно Заблаће поетском престоницом Србије.

Има песника којима нема сјаса. Узалуд им тражимо неслућене димензије. А Дис, иле, враћа се из заборављених сујона. Враћа се у своје Пролеће. То је највеће признање песнику Утопљених душа. И сунчан илас у гробљанско-задушничкој интерпретацији његовој дела. Дис има право на своје пролеће. Он га је добио, беседио је књижевник Бранко В. Радичевић пред Дисовом спомен-бистом 13. априла 1964. године у дворишту Народног музеја, на приредби Првог „Дисовог пролећа“, у организацији Градске библиотеке и Радничког универзитета. Дисове стихове веома надахнуто говорили су првак Југословенског драмског позоришта Миљивоје Живановић, који се управо вратио са турнеје по Француској, Растко Тадић, Миодраг Лазаревић и Богић Бошковић, а свечаности је присуствовала и Дисова супруга Христина Тинка Петковић Морозов (1892-1968). Након завршене приредбе, Бранко В. Радичевић, Милан Ђоковић, који је обезбедио општински аутомобил и Александар Икодиновић одлазе у Заблаће, где су мало поседели у кафани коју је некада држао Дисов отац.

Од тада, ова јединствена песничка светковина чију комплетну организацију од 1965. преузима Градска библиотека, непрекидно траје већ 50 година, доводећи у жижу интересовања не само Диса, већ и значајне јужнословенске песнике који су следили дисовску поетску нит – по једног савременог, најчешће српског, а ранијих година, али у много мањој мери, и македонског, хрватског, босанскохерцеговачког или словеначког песника.

Главни гости „Дисовог пролећа“ (од 1999. године добитници „Дисове награде“), били су: Васко Попа, Ристо Тошовић, Вељко Петровић, Десанка Максимовић, Десимир Благојевић, Александар Вучо, Вито Марковић, Оскар Давичо, Душан Матић, Милош Црњански, Густав Крклец, Скендер Куленовић, Бранко

¹ Записник са VII седнице Савета Градске библиотеке у Чачку, одржане на дан 25. марта 1964. године у 10 часова. Седници је присуствовала већина чланова Савета: Радила Ристић, Миле Мојсиловић, Борика Обреновић, Љубица Ђорђевић, Стеван Михаиловић, Илија Станић и Надежда Вилимановић, а одлука о организовању „Дисовог пролећа“ разматрана је у оквиру 2. тачке Дневног реда – *План рада Библиотеке за 1964. годину*. Свеска записника са седница Градске библиотеке за период 1957-1964. чува се са осталом документацијом у архиви Градске библиотеке у Чачку.

В. Радичевић, Душан Костић, Блаже Конески, Стеван Раичковић, Јуре Каштелан, Славко Вукосављевић, Изет Срајлић, Александар Ристовић, Цирил Злобец, Борислав Радовић, Весна Парун, Радован Павловски, Иван В. Лалић, Љубомир Симовић, Матија Бећковић, Танасије Младеновић, Алек Вукадиновић, Јован Христић, Милутин Петровић, Милован Данојлић, Миодраг Павловић, Драган Колунџија, Божидар Тимотијевић. Од 1971. до 1999. године лауреату је уручивана Плакета са Дисовим ликом (рад академског вајара Живорада Максимовића), а од 1999. добитници „Дисове награде“ су: Бранислав Петровић, Новица Тадић, Милосав Тешић, Мирослав Максимовић, Душко Новаковић, Радмила Лазић, Војислав Карановић, Слободан Зубановић, Милан Ђорђевић, Владимир Копицл, Никола Вујчић, Саша Јеленковић, Живорад Недељковић и Драган Јовановић Данилов. „Дисову награду“ чине повеља (рад академског графичара Зорана Јуреша) и новчани износ, чији је дародавац најпре Чачанска банка, а од 2004. Скупштина општине, односно Град Чачак.

Поред најугледнијих имена југословенског, односно српског песништва, љубитељима поезије на песничкој светковини Дису у част обраћали су се и бројни књижевници и књижевни критичари: Радомир Константиновић, Зоран Глушчевић, Драган Јеремић, Миодраг Павловић, Јован Ђирилов, Милосав Мирковић, Божидар Ковачевић, Никола Милошевић, Гоко Ђого, Слободан Ракитић, Драгомир Брајковић, Влада Урошевић, Јовица Аћин, Тоде Чолак, Матија Бећковић, Братислав Милановић, Миодраг Перишић, Радивоје Микић, Ђорђевић Вуковић, Зоран Гавриловић, Богдан А. Поповић, Мирослав Егерић, Гојко Тешић, Михајло Пантић, Јован Делић, Александар Јовановић, Бојана Стојановић Пантовић, Златко Красни, Васа Павковић, Александар Јерков, Саша Радојчић, Милета Аћимовић Ивков, Саша Јеленковић, Драган Хамовић, Гојко Божовић, Драган Бошковић, Ален Бешић и многи други.

Посебну димензију овом јединственом празнику поетске речи дају драмски, музички и ликовни уметници својим наступима на „Дисовом пролећу“ и бројним пратећим приредбама (*Орфеј на Морави*, предавања, представљања књига и портрета књижевника, изложбе, концерти). Стихове Владислава Петковића Диса и награђених песника казивала су највећа имена српског глумишта: Миодраг Радовановић Мргуд, Јован Милићевић, Радмила Ђуричин, Васа Пантелић, Славко Симић, Марија Црнобори, Ксенија Јовановић, Љиљана Крстић, Растко Тадић, Петар Краљ, Стево Жигон, Јелена Жигон, Ђурђија Цветић, Адем Чејван, Стојан Дечермић, Маја Димитријевић, Иван Бекјарев, Мирјана Карановић, Милутин Караџић, Љубивоје Тадић, Соња Јауковић, Предраг Ејдус, Горица Поповић, Олга Савић, Бранислав Јеринић, Милош Жутић, Петар Божовић, Данило Лазовић, Ратомир Рале Дамјановић, Миленко Заблаћански, Иван Јагодић, Небојша Дугалић, Љиљана Благојевић, Милан Михаиловић, Тихомир Станић...

У оквиру завршних свечаности, у сарадњи са Домом културе и Друштвом ликовних уметника *Рисим*, Градска библиотека 1994. године у Ликовном салону Дома културе први пут организује *Мали пролећни анале* на коме учествују еми-

нентни ликовни ствараоци. Од четврте изложбе, организоване 2000. године, уз Награду Пролећног анала додељује се и Награда Градске библиотеке *Владислав Пејковић Дис*. Као симбол Анала и ликовно решење плакете и медаље (рељефи Николе Вукосављевића), Уметнички савет изабрао је представу Сунца, према цртежу Захарије Орфелина.

Ову угледну манифестацију традиционално прати и богата издавачка делатност, покренута на Осмом „Дисовом пролећу“ 1971. године објављивањем студије *Дис* Радомира Константиновића (Чачак, Дисово пролеће, књ. 1, 1971) и листа *Дисово пролеће* (главни и одговорни уредник Драгољуб Лека Обућина). Својим садржајем лист *Дисово пролеће* већ од првог броја превазилази своју непосредну информативну функцију, постајући не само хроника манифестације коју прати, већ и значајна књижевна публикација за тумаче и изучаваоце савремене југословенске, а потом српске поезије 20. и 21. века. Током свог непрекидног излажења једном годишње (44 броја, 1971–2013), ово значајно гласило окупило је око имена Владислава Петковића Диса најзначајније историчаре књижевности и друге истраживаче, значајно доприносећи расветљавању многих детаља из песникове биобиблиографије.

Поред истраживачких написа о књижевној прошлости, кроз интервју, аутопоетичке текстове, избор из опуса и критичких осврта на награђено дело и обиље фотодокумената, на страницама *Дисово пролеће* представљен је и актуелни добитник „Дисове награде“. Захваљујући драгоценим и занимљивим откривалачким написима посвећеним *уклејом јеснику српске модерне*, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ подстакла је интересовање проучавалаца и за стваралачки опус других књижевника чија дела припадају завичајној баштини Чачка – Стевана Луковића, Данице Марковић, Бранка В. Радичевића, Алесандра Ристовића, Бранислава Петровића, Драгослава Грбића и других.

Такође 1971. године установљена је и Плакета са Дисовим ликом (рад академског вајара Живорада Максимовића), а почео је са радом и Књижевни клуб „Дис“ који је окупљао младе чачанске песнике.

По први пут, свечана приредба на којој се лауреату додељује Плакета са Дисовим ликом, а од 1999. новоустановљена „Дисова награда“, одржана је исте, 1971. године у тек отвореној Великој дворани Дома културе у Чачку, где се традиционално одржава и данас.

Године 1973, на јубиларном, Десетом „Дисовом пролећу“, публикована је збирка главног госта Милоша Црњанског *Сйражилово*, као прва у Библиотеци „Књига госта“, у којој је до данас, у све квалитетнијој ликовно-графичкој опреми, објављено 38 књига лауреата. Установљавањем традиционалног годишњег конкурса за прву необјављену песничку збирку 1979. године, покренута је и Библиотека „Токови“, у којој се штампа награђени рукопис. Прва у овој едицији је збирка Браниславе Малтез *Трајкови* (аутор ликовног решења знака Библиотеке „Токови“ је академски сликар Миливоје Миња Марић). До деведесетих година прошлог века овај конкурс имао је југословенски карактер, а усвајањем

Правилника о додели новоустановљене награде „Млади Дис“, од 2003. пропозиције су измењене, тако да учешће у њему могу узети песници старости до 31 године (аналогно годинама у којима је Дис објавио своју прву збирку *Ушољене душе* 1911. године) који немају објављену збирку песама, а стварају на српском језику. Уз штампање награђеног рукописа, његовом аутору се од тада додељује и повеља *Млади Дис* (рад академског графичара Зорана Јуреша). У едицији која траје 34 године и до сада броји 31 наслов, збирке су објавили многи данас афирмисани ствараоци, а прве књиге Јелене Радовановић, Јована Поповића и Драгана Радованчевића, овенчане су и *Бранковом наградом*, док је Бојан Васић лауреат *Мајићевој шала* за 2010. годину.

У настојању да публици што боље представе опус лауреата Дисових свечаности, чачански библиотекари приређују запажене изложбе и пратеће каталоге који нису само попис изложених експоната, те садржајем и опремом далеко превазилазе свој пригодни карактер. Едиција *Каталози изложби*, посвећена главном госту „Дисовог пролећа“, односно добитнику „Дисове награде“, фактички је покренута 1991, али је као издавачка целина свој назив озваничила тек 2001. године. До 1995. године приметан је мањи обим и скромнија графичка опрема каталога, а од 1996. године концепција је далеко амбициознија. Проширен је и боље осмишљен садржај каталога који ће и наредних година бити усавршаван. Препознатљив дизајн и формат *Каталози изложби* добијају 1998. године, објављивањем каталога-прилога за библиографију Божидара Тимотијевића, главног госта 35. „Дисовог пролећа“. Аутори каталога су: Марија Орбовић, Милица Баковић, Мила (Бакић) Јовашевић, Зорица (Порчић) Петровић, мр Маријана Матовић, Оливера (Вуксановић) Недељковић, Наташа (Кривачевић) Поповић, Биљана (Мијаиловић) Рајичић, Душица (Косић) Брковић, Марија Радуловић и други.

Издавачку делатност Дисове манифестације обогатиле су и друге вредне публикације – двотомна антологија *Песници Дисовој пролећа I-II* (1978, 1989), каталог изложбе ... *Са очима изван свакој зла : Дисова поезија у делима ликовних уметника Чачка* (мај 1991), *Глас библиотеке* бр. 5 (1993) са беседама главних гостију „Дисовог пролећа“ које је сабрао Радован М. Маринковић, штампан исте године и као посебан отисак *Беседе њесника Дисовој пролећа*, зборник радова *Дисова поезија* (уредник Новица Петковић, издање Института за књижевност и уметност из Београда и Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“ у Чачку, 2002), објављен у едицији Поетичка истраживања, књ. 5, поводом научног скупа о Дисовој поезији, у организацији Градске библиотеке (Чачак, 2000). Поводом 40. „Дисовог пролећа“ изашла је *нарочита сјоменица Владиславу Пејковићу Дису*, антологија *Овај животи : четрдесет њесника Дисовој пролећа* (Чачак, 2003), међу чијим је корицама у избору Михајла Пантића заступљено стваралаштво ДИСА и свих до тада награђених песника – од Васка Попе до Душка Новаковића. Део постхумне заоставштине Љубомира М. Марковића - непознате дневничке белешке, факсимиле писама и фотографије

главних и других гостију „Дисовог пролећа“, објављује Светислав Љ. Марковић 2004. године у библиофилској (нумерисаној) публикацији *Походници Дисовог пролећа: дневнички записи*.

У оквиру програма 43. „Дисовог пролећа“ (2006) чачанска Библиотека и Институт за књижевност и уметност у Београду организују научни скуп „Познато и непознато о Даници Марковић“ (Чачак, 11-12. мај 2006), те саопштене радове публикују у заједничком зборнику *Тренуци Данице Марковић* (уредник Слободанка Пековић, Београд, Чачак, 2007).

Научним скупом у оквиру 47. „Дисовог пролећа“ (Чачак, 22. април 2010) обновљено је сећање и на завичајног песника Александра Ристовића. Наредне године Градска библиотека објављује зборник радова са овог скупа *Поезија Александра Ристовића* (уредник Радивоје Микић, Чачак, 2011), представљен на 48. „Дисовом пролећу“ (23. мај 2011). Као својеврсну почаст Ристовићевом стваралаштву, Оливера Недељковић приредила је биобиблиографију *Светишљка за Александра Ристовића: њрилози за библиографију: (1950-2011)* (Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“, Чачак, 2012, Едиција Завичајна библиографија, 17). Као главни и одговорни уредник свих издања Библиотеке потписује се Даница Оташевић.

На јубиларном, 20. „Дисовом пролећу“ 1983. године Градска библиотека, у сарадњи са Савезом аматера општине, установила је књижевни конкурс за ученике основних и средњих школа са подручја чачанске општине (касније Моравичког округа). Најбоље песме са овог конкурса објављиване су у зборнику *Жубори* (6 књига, 1983-1990) са илустрацијама Грујице Лазаревића и награђеним радовима Дечјег мајског салона у Народном музеју у Чачку, а њихови аутори, поред сусрета са лауреатом у Дисовом родном Заблаћу, награђивани су књигама на главној свечаности. Од 2002. године литерарни конкурс за основце и средњошколце раздвојен је, образовањем две посебне узрасне категорије за поетске и прозне радове.

Године 1985. Градска библиотека у Чачку, Омладински часопис *Венац* (Горњи Милановац) и *Књижевна реч* (Београд) први пут расписују и конкурс за необјављени есеј о стваралаштву Владислава Петковића Диса.

Како би осавременили концепцију и садржај ове манифестације учинили што атрактивнијим за различите нараштаје, Градска библиотека и Одбор „Дисовог пролећа“, уз материјалну подршку Скупштине општине Чачак и Министарства за културу и медије Републике Србије, последњих година организују сусрете и са песницима из иностранства (Шпанија, Чешка, Норвешка, Јапан, Русија, Јерменија), рок концерте, а програм намењен младима обједињен је под називом *Дисовизија*.

Успешан искорак Градске библиотеке у међународне културне токове била је и промоција „Дисовог пролећа“ у марту 2011. у Српском културном центру у Паризу. Уз париску изложбу плаката под називом *То је онај животић иде сам њао и ја* (16. март – 10. април 2011), аутора Оливере Недељковић, први

пут је преведена и објављена књига *Српска колонија у Пји Далу*, штампана 1916. године у овом нормандијском градићу, са чувеним Дисовим говором захвалности француском народу, као и каталог-водич *Изван свакој зла* о животу песника Владислава Петковића Диса (обе двојезичне публикације на српском и француском језику, у преводу Иване Мисирлић Бигард, приредила је Даница Оташевић). Дисова манифестација представљена је и на међународној конференцији словенских библиотека „Ка југу“ у мају исте године, у Вејхерову (Пољска), као и 2013. на *Триу од књија* у Херцег Новом.

Поводом 49. „Дисовог пролећа“, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ и Одбор „Дисовог пролећа“ по први пут су расписали конкурс за најбољу дигиталну фотографију под слоганом *Слике моја завичаја*, за ученике основних и средњих школа са подручја општине Чачак.

Ове, 2013. године,² финална свечаност јубиларног, 50. „Дисовог пролећа“ којој је од 5. марта претходио низ богатих културних садржаја, несумњиво представља круну свих досадашњих манифестација. Свечани програм отварања 50. „Дисовог пролећа“ започео је 5. марта у Великој сали Дома културе у Чачку обраћањем градоначелника мр Војислава Илића. Даница Оташевић, директор Библиотеке и манифестације, у поздравној речи подсетила је на Чачане који су установили светковину Дисове поезије. Јубиларну манифестацију отворио је Дисовим стиховима *Наши дани* књижевник Радослав Павловић, саветник за културу председника Републике Србије Томислава Николића.

У наставку вечери представљен је роман *Велики рай* Александра Гаталице, добитника НИН-ове и Награде „Меша Селимовић“ за најбољи роман у 2012. години. О делу су говорили проф. др Александар Јерков и аутор.

Поводом 10. марта, дана рођења Владислава Петковића Диса и Дана Библиотеке, у Одељењу за одрасле читаоце одржана је пригодна свечаност на којој је директор Даница Оташевић говорила о 165-годишњици рада Библиотеке и јубиларној, 50. манифестацији „Дисовог пролећа“. Дугогодишњи сарадник Библиотеке, Чачанска банка а. д., поклонила је Библиотеци 200 књига и 100.000 динара за штампање *Сабраних Дисових њесама*, а уручене су и награде најчитаоцима и најбиблиотекару у 2012. години, Марији Орбовић.

У Уметничкој галерији „Надежда Петровић“ 20. марта уприличено је представљање *Сабраних дела Сћанислава Винавера*, проглашених за издавачки подухват 2012. године на 57. Међународном сајму књига у Београду.

Књижевно вече *У праду њесника*, одржано 24. марта у Уметничкој галерији „Надежда Петровић“, Библиотека је посветила Бранку В. Радичевићу, завичајном писцу, родоначелнику и духовном утемељивачу „Дисовог пролећа“.

² Година 2013. вишеструко је јубиларна – 110 година од објављивања прве Дисове песме *Идила* у Српском књижевном гласнику (1903), 100 година од штампања ауторског издања друге Дисове збирке *Ми чекамо цара* (1913), као и 165 година Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“ (1848-2013).

Гостовањем Дејана Алексића 2. априла Градска библиотека обележила је Светски дан дечје књиге и отворила програм „Дечјег Дисовог пролећа“. Са писцем се дружило 320 малишана из основних школа „ Степа Степановић“ из Горње Горевнице, „Божо Томић“ из Пријевора, „Ратко Митровић“ из Чачка и четвороразредне школе „Љубиша Недић“ из Трбушана.

Небојша Дугалић, драмски уметник из Београда, 4. априла на Великој сцени Дома културе извео је монодраму *Исјавести Димитрија Карамазова* за коју је добио Награду „Сребрни витез“ у Москви. У препуном Парохијском дому цркве Светог Вазнесења 5. априла казивао је *Речи о Свечовеку*, тумачећи лик Светог владике Николаја Велимировића. Монодраме су Дугалићеве адаптације дела Достојевског и владике Николаја.

Са Бранком Пражићем, кантауром из Новог Сада, 9. априла уз музику се дружило и певало више од 400 ученика у четвороразредној ОШ „Танаско Рајић“ у Љубићу и матичној школи, као и у школама „Вук Караџић“ и „Др Драгиша Мишовић“.

У Конаку господара Јована Обреновића 13. априла приређен је сценско-поетски програм *Код вас је пролеће, дошле су вам ласће*, у знак сећања на Прво „Дисово пролеће“ (13. април 1964). На почетку програма песник Драган Јовановић Данилов и Александар Дачић, помоћник градоначелника за друштвене делатности, положили су венац на Дисов споменик, где је одржано и Прво „Дисово пролеће“. Беседу Бранка В. Радичевића са отварања прве манифестације прочитао је Љубиша Ђирковић, а Дисове стихове надахнуто и дирљиво казивали су студенти друге и треће године глуме Факултета уметности у Звечану (драмски одсек у Косовској Митровици), у класи професорке дикције и драмске уметнице Андријане Виденовић.

Књижевном вечери *Дошли су априли* 16. априла у Народној библиотеци „Вук Караџић“ у Крагујевцу представљено је 50. „Дисово пролеће“. О јубиларним Дисовим свечаностима говорила је Даница Оташевић, а предстојећу књигу *Дису у јосицима : избор из разговора и беседа са „Дисових пролећа“* представио је књижевни критичар Драган Хамовић, приређивач. Песници Живорад Недељковић и Драган Јовановић Данилов, лауреати Дисове награде 2011. и 2012. године, казивали су своје стихове, а приказан је и филм „Дис и његова Пролећа“, у продукцији Градске библиотеке.

Покренут прошле године према идеји Данице Оташевић, песнички караван „Стихобус“ је 18. априла по други пут кружио чачанском општином на релацији Доња Тречка, Бресница, Слатина, Заблаће и Чачак. Путници овог необичног аутобуса били су: песник Бошко Ломовић, публициста, музички педагог и антологичар Дејан Томић, који је сабравши расуто српско поетско благо приредио и издао антологију *Гусле у стиховима српских њесника*, песникиње Оливера Цупаћ и Рада Пауновић, Теодора Ђендић, ученица седмог разреда Основне школе у Слагини, која је промовисала своју прву књигу поезије *Свемир у шеби*, глумац Баћко Букумировић, гуслар Немања Мићевић, Марина Савић, интерпретатор

традиционалне музике, библиотекари и пријатељи Библиотеке. Око 500 ученика основних школа „22. децембар“, „Генерал Марко Ђ. Катанић“, „Бранислав Петровић“, „Владислав Петковић Дис“ и „Милица Павловић“ учествовали су у богатом музичко-поетском колажу, сазнали све о гулама као традиционалном инструменту, такмичили се у квизу знања и били награђени књигама. У само једном дану одржано је пет књижевних сусрета за више од 500 ученика и наставника.

У оквиру програма „Дечјег Дисовог пролећа“ и обележавања Светског дана књиге, Даница Оташевић и библиотекари Дубравка Илић и Владимир Симић, као и наставници Биљана Вујадиновић, Сњежана Милутиновић и Мирко Божовић, са 40 ученика четвртог и петог разреда ОШ „Владислав Петковић Дис“ из Заблаћа 23. априла посетили су Народну банку Србије.

Поетско-музичким рециталом *И твоји њрси са њишу моју њесму*, одржаним 25. априла у Дому ученика у Чачку, завршен је Дисов априлски програм намењен младима. Поезију Диса, Милоша Црњанског, Бранка В. Радичевића, Десанке Максимовић, Љубомира Симовића, Ивана В. Лалића и Драгана Јовановића Данилова казивали су ученици Гимназије, Економске и Техничке школе. Своје стихове говорио је и Живорад Недељковић.

Књижевно вече добитника Награде „Млади Дис“ *Или јеси или – ниси* приређено је 9. маја у Галерији Народног музеја у Чачку, а своје стваралаштво представили су Владимир Стојнић, Бојан Васић и Мирко Јовановић. Гост вечери био је Живорад Недељковић.

У Уметничкој галерији „Надежда Петровић“ 14. маја приређено је књижевно вече *Њејош – Црњански – Дис* поводом 200-годишњице рођења Петра II Петровића Њејоша, 120-годишњице рођења Милоша Црњанског, 110-годишњице објављивања прве Дисове песме *Идила* у „Српском књижевном гласнику“ и 50 година Дисових свечаности. Учествовали су проф. др Мило Ломпар и Витомир Вицо Дардић, драмски уметник.

У Ликовном салону Дома културе 16. маја отворен је 17. (Мали) Пролећни анале, традиционална годишња изложба у организацији Дома културе и Градске библиотеке, на којој сваке године излаже по дванаест сликара млађе и средње генерације (симболишући дванаест месеци у години). Аутор првонаграђеног рада коме је припала плакета Анала је Горан Деспотовски, а награду Градске библиотеке понела је Бојана Стаменковић. Селектор овогодишње поставке *О иденџиџејџу* била је Милица Тодоровић.

У Уметничкој галерији „Надежда Петровић“ 17. маја промовисана су нова издања Градске библиотеке – Дисове сабране песме *Са заклољеним очима* и избор из разговора и беседа са „Дисових пролећа“ *Дису у њосџима*, о којима су говорили Драган Хамовић и Даница Оташевић. Стихове је казивала Андријана Виденовић.

Изложба *Уметничка књига „Дис“*, заједнички пројекат Градске библиотеке и Уметничке галерије „Надежда Петровић“, отворена је 23. маја у Галерији „Рисим“. Фокусиран на визуелну и ликовну интерпретацију Дисове поезије

кроз уметничку књигу, пројекат је окупио пет уметника из Србије и Црне Горе, инспирисаних Дисовим песмама који су урадили по четири графике отиснуте на папиру заједно са Дисовим стиховима.

Изложба дигиталне фотографије ученика основних и средњих школа општине Чачак, приспелих на овогодишњи конкурс „Дисовог пролећа“ на тему *Лица око мене*, отворена је 27. маја у горњем холу Дома културе. Ауторима награђених и похваљених радова уручене су плакете и награде, као и књиге чији је дародавац Градска библиотека.

Јубиларно „Дисово пролеће“ промовисано је 28. маја и у Коларчевој задужбини у Београду. На изузетно посећеној књижевној вечери *Јављају лахори да вече долази* публици су се, између осталих, обратили академици Љубомир Симовић, Матија Бећковић и Милован Данојлић, некадашњи главни гости „Дисовог пролећа“ (1989, 1990, 1995), Драган Јовановић Данилов, Радмила Лазић, Душко Новаковић, др Радивоје Микић и Даница Оташевић. Стихове је казивао Небојша Дугалић.

Под слоганом *Дис у завичају* 29. маја у цркви Св. Архангела Гаврила у Заблаћу парастос Дису служио је протојереј Мирољуб Мирковић, а затим су у ОШ „Владислав Петковић Дис“ додељене награде за најбоље литерарне радове ученика основних и средњих школа Моравичког округа.

Прва *Дисова йлакеџа* која се додељује иностраном књижевнику, установљена ове године поводом јубиларног „Дисовог пролећа“, додељена је истог дана аустријском писцу и иностраном члану САНУ од 2012. године, Петеру Хандкеу (1942) на свечаности *Вече са Хандкеом* у сали Скупштине Града Чачка. Плакету која се додељује за књижевни опус и ширење истине о српској култури и традицији, овом осведоченом борцу за правду и истину о српском народу, уручио је песник Драган Јовановић Данилов, председник Одбора „Дисовог пролећа“. О Хандкеовој истрајној борби говорио је академик Милован Данојлић, такође некадашњи главни гост „Дисовог пролећа“ (1995) који живи у Француској, а са немачког је преводио Жарко Радаковић.

Сутрадан, 30. маја, у дворишту Народног музеја у Чачку у програму *Не јавља се. А има кад...* додељена је Награда „Млади Дис“ Бојану Марковићу (1985) из Ужица, док су награде за најбољи есеј о Дисовом стваралаштву на овогодишњем конкурсун понеле Маја Савић (Нови Сад), Милица Вучковић (Ниш) и Марија Слобода (Нови Београд). Слово о поезији казивао је Дејан Алексић, а о Дису су беседили Драган Јовановић Данилов, Дејан Алексић и Енес Халиловић.

Увод у завршно вече 31. маја било је свечано отварање мултимедијалне ретроспективне изложбе *Код вас је йролеће*, посвећене Дису и свим досадашњим лауреатима „Дисовог пролећа“ – од Васка Попе (1965) до Драгана Јовановића Данилова (2012).

Аутор изложбе *Код вас је йролеће* и истоименог пратећег каталога, објављеног у Едицији *Кашалози изложби* је мр Маријана Матовић, док су за уметничку концепцију и реализацију изложбе заслужни ликовни уметник Бојана

Стаменковић и графички дизајнер Миленко Савовић. На овој несвакидашњој и врло запаженој изложби приказани су лауреати „Дисовог пролећа“ и богата издавачка делатност манифестације, живот и стваралаштво Владислава Петковића Диса, а кроз фото, аудио и видео-пројекцију, представљен је и историјат манифестације. Посетиоци су имали јединствену прилику да погледају најстарије видео-записе из 1971. године, видео-записе беседа лауреата „Дисове награде“, оригинале првих издања Дисових песама *Ушољене душе* (1911) и *Ми чекамо цара* (1913), као и брошуре *Српска колонија у Пјети Далу* (*Colonie Serbe des Petites-Dalles*, 1916) и другу богату документацију манифестације. Изложбу је у Уметничкој галерији „Надежда Петровић“ у Чачку званично отворио Дејан Ристић, в. д. управника Народне библиотеке Србије.

Под традиционалним мотом *Са очима изван свакој зла* у Великој сали Дома културе у Чачку приређена је свечана академија поводом јубиларног 50. „Дисовог пролећа“. Са Велике сцене публици су се поздравним словом обратили градоначелник мр Војислав Илић и Даница Оташевић, директор манифестације, а потом су се својим стиховима огласили живи лауреати „Дисовог пролећа“ - петнаест најеминентнијих имена савременог српског песништва: Радован Павловски (Македонија) (1937), Матија Бећковић (1939), Милутин Петровић (1941), Драган Колунџија (1938), Милосав Тешић (1947), Мирослав Максимовић (1946), Душко Новаковић (1948), Радмила Лазић (1949), Војислав Карановић (1961), Слободан Зубановић (1947), Владимир Копицл (1949), Никола Вујчић (1956), Саша Јеленковић (1964), Живорад Недељковић (1959) и Драган Јовановић Данилов (1960).

Ово је пролеће свих великана који још ичу из чачанској краја, а Дис је збирно име за све уметнике чачанској краја, рекао је тим поводом академик Матија Бећковић. Борхес је рекао да 100 није број, већ знак за бескрајно и веће броја од тој нема, а јола од бескраја траје 'Дисово пролеће'... Ово је пролеће и Расика Петровића, Надежде Петровић, Бранка В. Радичевића, Бране Петровића и мнојих друјих... Манифестација 'Дисово пролеће' нема чеја да се јосијиди, нији да се мења, нији да јресјане, јер она стоји на јврдом јосијољу, и својом традицијом обавезује и јаранјује будућности. 'Дисово пролеће' јризива и нерођене јеснике да се ујишу у јај родослов.

Поезија има свој живои, као што ја има и језик, а чијаоци и љубијељи јисане речи нису је издали.

Јубиларну манифестацију обележила су и репрезентативна издања изузетне књижевне и документарне вредности – 44. број часописа *Дисово пролеће* на знатно повећаном броју страна (82), каталог ретроспективне изложбе „Дисових пролећа“ (1964-2013) *Код вас је пролеће*, аутора мр Маријане Матовић, сабране песме Владислава Петковића Диса *Са заклољеним очима* (са предговором Радивоја Микића и поговором Данице Оташевић), избор из разговора и беседа са „Дисових пролећа“ *Дису у јосијима* (приредио и поговор написао Драган Хамовић, Завичајна библиотека Врела, књ. 8), као и каталози за 17. Пролећни анале и изложбу *Уметничка књија Дис*.

Богатство и разноврсност садржаја остварени за пет деценија непрекидног трајања (1964–2013), као и одједи далеко изван локалних, па и националних оквира, према одлуци Скупштине општине Чачак од 7. јуна 2006. уврстили су „Дисово пролеће“ у ред сталних манифестација у области културе од значаја за Општину Чачак. Спајајући на најбољи начин свевремено стваралаштво Владислава Петковића Диса са врхунским остварењима песника нашег доба, али и отварајући пут онима који тек трагају за својим местом у савременом српском песништву, „Дисово пролеће“ апсолутно оправдава своје постојање као оптимална афирмација врхунског тренутка српске песничке традиције, а *Дисова најага*, као поуздани просудитељ широке српске поезије, изборила се за позицију једне од најпрестижнијих у српском културном простору.

DIS' SPRING JUBILEE (1964-2013)

Summary

For the past half-century, the Public library “Vladislav Petković Dis” has traditionally been organizing Dis' spring, one of the most longevous and prestigious poetry festivals in Serbia. In the eventful period from March 10th, the date when Dis was born and the Library Day is celebrated; since 1998 the Library bears the name of the poet, until the last days of May, the town of Čačak and this institution honorably repay their debts to this great local poet through organizing numerous literary events and gathering enthusiasts and proponents cognizant of the contemporary poetry. The first, official Dis' spring, organized by the Public Library and Adult Education Center in Čačak, was held on April 13th, 1964. The best Yugoslav poets attended Dis' birthplace and were pronounced laureates of this unique festival after the second Dis' spring (April 19th, 1965), and since 1988 only the Serbian poets have taken over this role (in the period 1965-1998 as honorary guests of the Dis' spring festival, and since 1999 as laureates of the Dis' prize). However, the idea itself was born a year before on May 17th, 1963, after a literary evening of the same name took place at the Municipality Assembly of the town of Čačak. Since then, literary enthusiasts and followers of Dis' artistic temperament have encircled an incessant fifty-year development arch and made the festival Dis' spring an optimal affirmation of the ultimate moment in the Serbian poetic tradition.

Keywords: Vladislav Petković Dis, Dis' spring, Dis' spring jubilee, Public library, Čačak, Serbian poetry

Marijana Matović

Педесето „Дисово њролеће“: Лауреати Дисове награде

Петер Ханке и Милован Данојлић у цркви у Заблаћу у којој је 1880. године кршћен Владислав Пековић Дис